

KÖNYVTÁR HOLNAPRA

TDK dolgozat, 2014

Téma: Könyvtár - Művészeti szekció

Tanszék: Középülettervezési Tanszék

Konzulens: Karácsony Tamás DLA

Szerzők: Kárpáti Fanni Xénia, Paskó Norbert János, Vátyi Gergő

T a r t a l o m j e g y z é k

Bevezető - Absztrakt	3
Történeti kitekintés - Vissza a kezdetekhez	4
A mai könyvtárak problémái	6
Könyvtár még a könyvtár?	6
Irodalom és építészet kapcsolata	7
Változó igények	11
Modern könyvtármodell	11
Lépjünk közelebb	13

Könyvek, sajtótermékek, hang és képanyagok, de általában az írásos kultúra, bármilyen adathordozón rögzített dokumentumainak tárolására, gondozására hivatott helyet, épületet, intézményt nevezik könyvtárnak. Feladata a tárolt információk rendszerezése, archiválása és jellegétől függően a különböző célcsoportok számára hozzáférhetővé tétele. Ennek megfelelően megkülönböztethetők gyűjtőkörük szerint, szakkönyvtár, letéti könyvtár, gyermekkönyvtár vagy használatuk szerint nyilvános könyvtár, korlátozottan nyilvános könyvtár és zárt gyűjtemény.¹

B e v e z e t ő / A b s z t r a k t

A történelem során a könyvnyomtatás és az írás mindig a tudás és a hiteles forrás hordozója, eszköze volt. Szellemi értékének megfelelően a könyvek tárolására, forgatására templomszerű épületeket építettek, tágas belső terekkel és reprezentatív külsővel. A könyvtárban tartózkodásnak örök érvényű, kimondatlan szabályai a csendes és kulturált viselkedés. Vélhetően ez a magatartásforma, és ez a légkör teszi a hallgatók számára a könyvtárakat ma is egy kedvelt „tanulósobává“, anélkül hogy egyetlen könyvet is leemelnének a polcra. A vidéki, falusi és kisvárosi könyvtárak egyre inkább elveszítik létjogosultságukat csekély gyűjteményük miatt, ugyanakkor egyre több buszmegállóban, várakozóhelyen találkozhatunk nagyon kevés könyvet tárolni képes szabad-könyvtárakkal, üvegszekrényekkel. A funkcióváltás és a könyvtárak mozgása, szellemi háttere érezhetően változik. A városi életmód, az információáramlás felgyorsulása, a hordozóközegek leegyszerűsödése, a digitális világ térhódítása vajon hogyan, és milyen mértékben járulnak hozzá a könyvtár átalakulásához?

TDK munkánkban az előzmények megismerése után az átalakulás határértékeivel és mikéntjével foglalkozunk.

A könyv jelentésének mélyebb megismerésével, annak megfelelően a felhasználók pontos megnevezésével kívánunk közelebb kerülni a jövő könyvtárnak képéhez. A mai világban minden és mindenki mozog és mozgatható. A könyvtárak ennek a tendenciának az éles ellentettjei: statikusak, nehezek, templomszerű intézmények. A könyv ma házhoz rendelhető, vagy digitális formában azonnal elérhető, és letölthető. Vajon van igény a könyvtárak mozgatására? Bérelhető/hordozható/felépíthető és újra lebontható könyvtárakra van, vagy lesz-e szükség? Ha igen, hogyan néznek ki? Tárgyak? Terek? Térrendszerek?

¹ Pusztai Ferenc 2011, Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest

Történeti kitekintés - Vissza a kezdetekhez

A könyvtár szó a görög bibliothéka tükörfordításaként került át a magyar nyelvbe. Azonban a történelem régebbi korszakaiból is beszélünk könyvtárakról, melyekben még nem a mai értelemben vett könyvek gyűjteményét tárolták az épületben.

Az egyik legősibb írásos anyag a zsidó vallás legismertebb jelképe, a Tízparancsolat két törvénytáblája, melyet Isten Mózesnek adott. A Talmud által pontosan bemutatott törvénytáblák történelmi jelentősége szinte bármi máséval összehasonlíthatatlan. Évszázadokra, évezredekre meghatározta az emberiség nagy részének erkölcsi alapvetéseit és körvonalazta a legelemibb emberi értékeket, értékrendet. A legtömörebb mégis legátfogóbb jelentőségű dokumentum.

Talán történeti és kulturális szempontból a Bibliát nevezhetjük az egyik első és legkompaktabb könyvtárnak. Nem csak történelmi, erkölcsi, életmódbeli, társadalmi ösképek sorakoztatása egy könyvben, hanem az egyház által kanonizált könyvek gyűjteménye. A hit szabályait tartalmazó, Istentől ihletett iratok kerülhettek bele. Több évszázad alatt változtak a kanonizáció hangsúlyai. Hosszas folyamat során dőlt el, hogy mit csatoltak véglegesen kánonhoz, mire elkészült a máig is változatlan összeállítás.

A Biblia a maga nemében univerzális mindentudó könyv, melyet a hit és az erkölcs területén általános mércének tekint az emberiség nagy része. Vallástól függetlenül az élet sok területének olyan alap igazságait taglalja, magyarázza a világ jelenségeit, ami évszázadokon keresztül az átlag ember tudásának egyetlen és megkérdőjelezhetetlen forrása volt.

Két fő része az Ószövetség mely harminckilenc (zsidó vallás szerint) illetve negyvenöt könyvet tartalmaz (katolikus vallás szerint) és az Újszövetség, ami 27 iratot foglal magába. A hagyomány szerint körülbelül negyven személy írta a Biblia könyveit, voltak közöttük papok, királyok, orvosok és egyszerű közemberek is.

Mi sem igazolja jobban a Biblia ismertségét, mint hogy minden leget magáénak tudhat. A világon a legtöbbször és legtöbb nyelvre lefordított, a legtöbb kiadást és a legnagyobb példányszámot megélt könyv.

Az ókori Keleten jött létre a legrégebbi írat-, könyvtár az észak-szíriai Ebla városában i.e. 2500-2250 között. Nagy számú leletet találtak a területen, ami annak köszönhető, hogy az említett könyvtár agyagtábla-könyveket tárolt. Tizenhatezer megtalált agyagtáblából ötezer ép maradt, mivel i.e. 2250-ben a könyvtár leégett és így az agyagtáblák kiégtek és cseréppé alakultak. A tárolt adatok 90%-a adminisztratív és gazdasági jellegű dokumentum és csupán 10%-a tudományos anyag, annak is csekély része lehetett irodalmi, művészeti jellegű. A tárolás módja, az adatok rendszerezettsége arra utal, hogy már több könyvtár megelőzte az eblai-t. Más városokban is van tudomásunk agyagtábla könyvtárakról, mint Hattusa i.e. 1400-1200, melyben már az irodalmi anyag aránya némileg növekedett a gazdasági okmányokkal szemben.

Pár évszázaddal később az Asszír Birodalom könyvtáraiban már a rendszerezés fejlődése tapasztalható. Újdonság volt az összetartozó szövegek sorozatba állítása, és a sorozatok táblákra történő beosztása. Assur isten templomában kapott helyet a könyvtár.

Az ókori kelet egyik leghíresebb gyűjteménye Ninivében volt. Assurbanapli asszír uralkodó céljaul tűzte ki az ékirásos hagyományok megörzését és a kor műveltségének rögzítését. Körülbelül tízezer agyagtábla alkotta a könyvtárat melynek fele levéltári anyagnak minősül a korabeli életről szóló leírásokkal. A táblák másik fele rendkívül sokrétű irodalmi szöveg. Tartalmaznak vallási, politikai szövegeket, orvosi, csillagászati, matematikai leírásokat. A ninivei gyűjtemény legkiemelkedőbb alkotásai a Gilgames-eposz, valamint Enúma elisnek a világ teremtéséről szóló verse. Az agyagtáblák csoportosítása sorszámozás segítségével történt szakrendben. A gyűjteményt egy írnök kezelte.

A klasszikus könyvtár-értelmezéseken kívül, a történelmet vizsgálva számos alternatív könyvtár jellegű tudáshordozó elemet találhatunk. Az írni-olvasni tudás szűk réteg kiváltsága volt, az utóbbi pár évszázadot leszámítva, így az átlagos emberekhez más módon kellett eljuttatni az információt. Sokkal nagyobb hangsúly helyeződött a vizuális kommunikációra, a történelmi események képekben való elmesélésére. Egy-egy történelmi eseményeket megörökítő emlékmű, épület, szimbólumrendszerével, kidolgozott részleteivel sok mindent elmondott a kor emberének, amit másképpen rögzített forrásból nem tudhatott volna meg. Minden a társadalom számára hasznos, nyilvánosságra szánt dokumentum/adathordozó tárgy tekinthető könyvtári dokumentumnak. Különböző korok különböző írásostól eltérő elemekkel egészítették ki az adattárolási lehetőségeket. Míg a huszonegyedik század könyvtárai leginkább a digitális technika vívmányai által bővülnek, képi és hanganyaggal, úgy a megelőző történelmi koroknak is megvoltak a maguk módszerei.

Látványos példa Traianus oszlopa. Két könyvtár közti téren állították fel ezt a hatalmas, harmincnyolc méter magas emlékművet, mely egyszerre volt az uralkodó síremléke és örököltette meg kétszáz méter hosszú frízén a császár két győztes dák hadjáratát. A százötvenöt jelenetet tartalmazó 'történelemkönyv' ábrázolása megidézi a római elbeszélő stílust, ötvözve a hellenisztikus hagyományokkal. Részletes táj-, emberábrázolás és a csaták, felvonulások valóságghú megjelenítése közvetítette a kor emberének a legfontosabb híreket és elsőrendű forrása a korabeli fegyverekről és ruhákról való tudásunknak.

Ahogy a példákbl látható, az ókortól kezdve az írás kialakulásával fokozatosan megjelent az igény különböző tartalmak rögzítésére. Kezdetekben a jogi, gazdasági dokumentumok kerültek előtérbe, majd idővel a tudományos, hagyományörző irodalmi, vallási írások is egyre nagyobb számban születtek. Az írásos dokumentumok egyre szélesebb témakört öleltek át és az írásbeliség elterjedésével egyre több tudás vált elérhetővé az emberek számára.

A könyvtár a középkorban a tudomány legfontosabb bázisa volt. Kolostorokban tárolták, és másolták azokat az iratokat, amik gyakorlatilag a kor világképét, és az összes akkor megszerezhető tudást magukba foglalták. A kolostorok könyvtáraiban összpontosult mindaz a tudás, ami később az egyetemek alapítását, és a legmagasabb szintű tudományos ismeretek elsajátítását tette lehetővé. Ez ma már kevésbé állítható ilyen tisztán, mivel az információ áramlása sosem látott szabadságot él meg.

Még emlékezhethetünk arra, amikor az információszerzés egyetlen forrása a nyomtatott sajtó volt. Ma már a nap folyamán folyamatosan hírek, üzenetek kereszttüzében vagyunk. Elég, ha csak a metróban, buszon elhelyezett hírportálokra gondolunk, vagy a közösségi oldalakon posztolt cikkekre. Feltételezhető, hogy a megszerzett ismeret nagyobbik része már ilyen, közvetett módon jut el hozzánk.

A mai könyvtárak problémái

Azt látjuk a mai könyvtárak legnagyobb problémájának, hogy nem alkalmazkodnak megfelelően a kor felgyorsult életritmusához. Nem alkalmazzák a technológia vívmányait kellő frissességgel annak érdekében, hogy a felhasználóikhoz minél egyszerűbben, és gyorsabban jusson el a kívánt könyv, vagy tartalom. A nehézséget az okozza, hogy oda kell menni érte, ami rengeteg idő, adminisztráció, probléma. Mindeközben az összes eszköz rendelkezésünkre állna ahhoz, hogy mindezt sokkal egyszerűbbé tegyük. Miért ne lehetne, hogy a tudást rögtön ott szerezhessük meg, ahol a kérdés, a tudásra irányuló igény felmerül?

A másik probléma véleményünk szerint a könyvben, mint egységben való gondolkozás. Tegyük fel, hogy valaki nem egy konkrét művet szeretne elolvasni, hanem tudományos gyűjtést végez egy adott témában. Az információ amire szüksége van nagy valószínűséggel több tucat könyvben van szétszórva. Ha teljességre törekszik, akkor az összes könyvet külön meg kell keresnie. Azon belül megtalálnia az adott témához tartozó részeket, és a szükséges szövegrészek szerkesztése még csak ezután kezdődhet meg. A böngészés folyamatát fel lehetne gyorsítani tematikusan szerkesztett tartalmakkal.

Könyvtár még a könyvtár?

A könyvtárak használata erősen átalakult az utóbbi időben. Még a közelmúltban is legtöbbször azért jártak oda, hogy az ott található könyvekből információhoz jussanak. A könyvtár akkoriban egy raktár volt. Az épület nagy része sűrűn tömött könyvespolcok soraiból állt. Manapság sokan amikor könyvtárba indulnak, csak egy nyugodt, csendes helyre vágynak, ahol elmélyedhetnek a munkájukban. Egyre nagyobb az igény szabadon használható egyéni, vagy csapatomunkára alkalmas tanulóterekre. Jellemző az itt dolgozóakra, hogy még a könyveiket, laptopjukat is magukkal viszik, és az ott található könyvekre rá sem néznek. Felmerül hát a kérdés, hogy ez a fajta könyvtárhasználat kiváltható lehetne-e hasonlóan nyugodt körülményeket biztosító tanulóterekkel? Szükség van az ilyen tanulásra optimalizált terekben még valódi könyvekre? Vagy azok már csak kulisszák a tanuláshoz? Egyáltalán könyvtár még az az épület, ahova senki sem a könyvekért, hanem csak a nyugodt viszonyok miatt jár?

Az írás ma sem jut el mindenkihez, ezért a tartalma a mai napig értékesebb marad, nem annyira felületes, mint a digitális világban fellelhető gyűjtések, „írások“. Ezzel egyértelműen még mindig a könyvek értéke nagyobb. A körülöttünk zajló változások azonban azt mutatják, hogy az emberek egyre kevesebb nyomtatott anyagot olvasnak, azokat felváltja a digitális könyv, illetve az interneten fellelhető tartalmak.

Erre lenne megoldás részünkről az ellenőrzött digitális források egy új platformja. Egy maradandó és magasabb értékű anyag, és egy hozzá szorosan kapcsolódó digitális háttértár.

Irodalom és építészet kapcsolata

Az irodalom a legnagyobb, legkifejezőbb művészet. A nyelv segítségével az ember képessé vált érzéseinek, tetteinek térben és időben történő kifejezésére. Korlátok nélkül vagyunk képesek leírni a múltat, és a jövőről alkotott képünknek is csak képzelőerőnk szabhat határt. Képesek vagyunk általa tetteket előre vetíteni, így egy cselekvés megtörténtét, vagy meg nem történtét is érzékeltetni tudjuk. Az építészet is hasonló művészet, hiszen sajátos nyelvezettel rendelkezik. Az épületek az emberi lélek szilárd leképezései.

“Walter Benjamin, német filozófus és irodalomkritikus, *Passzázsok* c. művében megjegyzi, hogy a társadalom rejtett „mitológiájára“ az építészet bír a legfontosabb bizonyítékkal. [...] Ha a modern értelemben vett mitológiát szimbólumok és narratívák halmazaként fogjuk fel, melyeken keresztül a társadalom maga számára leírást ad, akkor az építészet rejtett mitológiai bizonyítékként történő értelmezése lehetőség az építészet és az irodalom kapcsolatának vizsgálatára. Amit Benjamin megjegyyez, hogy az építészet nem csupán passzív bizonyítéka a mitológiai tartalmaknak, hanem az építészet „bizonyítékot hordoz“, más szóval: egy nyelvet beszél, amely vallomást tesz a rejtett mitológiai tartalomról azáltal, hogy azt anyagi valójában értelmezhetővé teszi. [...] Egy filozófiai hagyomány az építészetet és az irodalmat azon kérdés kapcsán hozza egymással kapcsolatba, hogy mi is a művészet és hogyan működik. Ez a határozottan modern hagyomány attól a pillanattól datálható - durván valamikor a 18. századtól - amikor mindkét kulturális forma esztétikai jellemzői kezdtek előnyt élvezni, vagyis amikor az építészetre inkább művészetként tekintettek, mint az építés tudományára, és amikor az irodalom az írás olyan bizonyos formáit célozta meg, amelyek esztétikai alapokon nyugvó értelmezéseket követeltek.

Hegel számára az építészet és az irodalom sajátos kifejezésformái szöges ellentétben állnak az egyéni és kollektív emberi lélek megnyilatkoztatásában. Az 1820-as években, esztétikáról tartott berlini előadásaiban elmondja, hogy az építészet az összes művészet közül elsőként kellett hogy világra jöjjön, hiszen a művészet első feladata abban állt, hogy a természet tárgyi, fizikai világának formát adjon. Még ha az építészet anyaga szilárd, élettelen közeg is, tiszta külső megnyilvánulása marad annak, amit Hegel léleknek nevez. ... Az építészet az első művészet, de az irodalom a legteltesebb, a lélek tiszta megnyilvánulásával. [...] Az irodalom csak olvasva nyer értelmet, ugyanakkor az irodalom megértése nem a speciális formai műalkotásban nyilvánul meg, hanem abban, amit mondani akar. [...] Az építészet, az építés művészete, szilárd/konkrét formát ad a külső világnak a képzeleten útján; ugyanakkor az irodalom, az írott nyelv művészete, szimbolikus formákat ad ugyanarra a világra [...] Egy másik módja annak, hogy az irodalmat az építészettel együtt olvassuk, ahogy már korábban említettem, az egymásra hatás tanulmányozásán keresztül lehetséges. Ahol az építészet irodalmi reprezentációja csekély, ott az irodalom tele van építészeti ábrázolással, pontosan amiatt, amit Hegel az irodalom erejeként azonosít, mellyel képesek vagyunk gondolatainkat és érzelmeinket tárgyba önteni. “²

² Spurr D. A. 2012. *Architecture and Modern Literature*, University of Michigan Press, Michigan

A gótikus épületek régen meséltek az írástudatlanoknak, a könyvek sorait kőfalra vetítették, így az mindenki számára érthető és befogadható volt. Közös kultúrájuk éltetőjévé, hordozójává így az épület vált. Akkor az írástudatlanok voltak többségben. A modern kultúrákban azonban ez már az ellenkezőjére fordult. A könyvnyomtatásnak köszönhetően a könyvek és a tudás egyre szélesebb körök számára vált elérhetővé. Egy alapvető tudás elsajátítása, és az írni-olvasni tudás hatalmat, előnyt jelentett, mára már természetes dolog.

Az építészetben teljesen más változás fedezhető fel. A felgyorsult, globalizált világunkban az épületek elvesztették régi jelentőségüket, mondanivalójukat. Rem Koolhaas erre a jelenségre vezette be a „junk space” kifejezést. Tele van a mai épített környezetünk olyan épületekkel, és terekkel, amelyekben nem érezzük az emberi kéz nyomát. Körbe nézünk, és hatalmas üvegfelületeket, vasszerkezeteket, ragasztót és műanyagot látunk magunk körül. Hatalmas, átmeneti terekben mozgunk, rohanunk.

Mindenhol irányítva vagyunk, és az épületekhez terekhez így gyakran nem társul érzés. Mindenhol terelve vagyunk; képernyők vannak mindenhol és nem vagyunk képesek észrevenni a való életet magunk körül. Telítve vagyunk virtuális valósággal.

Egy épületre nézve ma már nem tudjuk eldönteni, hogy melyik városban, melyik tájegységen, vagy országban járunk. Az emberi lélek tükrei, a kultúra kulisszái helyett a gazdaságok, pénzügyi hatalmak kifejezőerejévé, eszközévé váltak. Ugyanaz az érzés támad bennünk, ha ránézünk egy épületre New Yorkban, Dubaiban, vagy Shanghaiban.

Nem azért, és nem úgy építünk, mint korábban. Az épületek nem szüntek meg információt hordozni, csupán a 18-19. századtól az információ-áramlás felgyorsulásával, és a gazdasági átalakulással megváltozott a mondanivalójuk. Egyes építészek „rávésik a monogramjukat” épületeikre, és azt többnyire termékként forgalmazzák, akár a világ másik végére. Ez a fajta magatartás magával vonja a helyszínnel, a lakókkal és a kultúrával szembeni érzékenység teljes hiányát.

Az irodalom és építészet kapcsolatának egy különleges formája nyilvánul meg egyes nagyobb építészeti beavatkozásokban. Városok úgy is mesélhetnek, hogy ezt a célt a tervező előre, forgatókönyvben leírja. Ilyen pl. a Disneyland, vagy ír és angol városrészek, amiket azzal a céllal terveznek, és építenek a 21. században történelmi stílusban, hogy az ott lakó emberek számára egy korábbi kor érzetét keltse. Gyakorlatilag egy kulisszát hozott létre ezzel a tervező, megbízó. Ez nem más, mint egy irodalmi mű, vagy a történelem leírása, szilárd, megvalósult formában.

ÉPÍTÉSZET = FÖLDRE VÉSETT IRODALOM A kettő közti kapocs a NYELV.

“A VÁROSOK ÉS A JELEK 1.

Az ember napokon át fák és kövek között halad. Tekintete ritkán állapodik meg bármin, csupán olyankor, amikor felismerte, hogy az valami másnak a jele: a homokban egy lábnyom azt jelzi, hogy tigris járt arra; egy tócsa, hogy ott föld alatti vízer húzódik; a fehér mályva virága azt, hogy véget ért a tél. Minden más néma és egymással felcserélhető; fák és kövek csupán önmagukkal azonosak.

Az út végül Tamara városába vezet. A falakból kidomborodó jelek sűrű sorával szegélyezett szűk utakon jutunk be. A szem nem dolgokat, hanem dolgok alakzatait látja, amelyek más dolgokat jelentenek: a fogó a fogász házáat jelzi, a serleg a kocsmát, az alabárd a testőrséget, a kézimerleg a zöldségárust. Szobrok és pajzsok oroszlanokat, delfineket, tornyokat, csillagokat ábrázolnak: jelzik, hogy valaminek - ki tudja, minek - egy oroszlan vagy delfin vagy torony vagy csillag a jele. Más jelzések arra figyelmeztetnek, ami valahol tilalmas, - kocsin behajtani a sikátorba, az épület mögé vizelni, horgászni a hídon - és arra, amit szabad — megitatni a zebrákat, tekézni, elégetni a rokonok holttestét. A templomok kapujából az istenek szobrait látni, valamennyit saját jelképével ábrázolják: bőségszaruval, homokórával, medúzával; ilyen módon a hívő könnyen felismerheti bármelyiket, és a megfelelő imát intézheti hozzá. Ha valamelyik épületen nincs sem jelkép, sem faragvány, akkor már a formája és a város rendjében elfoglalt helye elegendő funkciójának jelzésére: királyi palota, pénzverde, pitagorasz iskolája, bordély. Az árucikkek, amelyeket az eladók mintának a pultra helyeznek, szintén nem saját mivoltukat, hanem más dolgok jeleit képviselik: a hímzett homlokkötő szalag eleganciát jelent, az aranyozott gyaloghintó hatalmat, Averroés kötetei bölcsességet, a bokára való nemesfém lánc kéjvágyat. A tekintet úgy futhatja át a várost, mint teleírt könyvoldalakat: a város elmondja mindazt, amit gondolnod kell, ismételteti veled mondanivalóját, és miközben azt hiszed, Tamarával ismerkedsz, egyebet sem teszel, csupán megjegyzed a neveket, melyekkel önmagát és minden részletét meghatározza.

Hogy a jelek e sűrű burkolata alatt milyen is valójában a város, mit tartalmaz vagy rejteget - az utazó anélkül hagyja el Tamarát, hogy ezt megtudta volna. Odakint a látóhatárig pusztaság terül el, húzódik, kitárul a futó fellegekkel borított égbolt. A formában, amelyet a véletlen és a szél alakít a felhőkkel, az ember már-már hajlamos alakzatokat felismerni: egy vitorlást, egy kezét, egy elefántot... “³

Apróbb részletek, egy lyuk a falban, ami egy csatát idéz fel, az emberek által tervezett és épített dolgok, amik mögött rengeteg szabály, szimbólum, stílusjegy áll és mi mégis sokszor úgy megyünk el mellettük, hogy nem veszünk róla tudomást. A város számtalan rétegből, csak nagyon keveset érzékelünk, mert csak nézünk és nem látunk.

A legalapvetőbb érzetek, a primer rendeltetések hangulata jut el az utcán leszegezett fejjel járkáló emberekhez. Felfigyelünk egy halpiac szagára, vagy egy forgalmas csomópont zsúfoltságára, a templom csendjére, de a mindennapi, megszokott útvonalunkat lehet, hogy fel se tudjuk idézni. Minél több az ismeretünk a világról, annál több dolgot veszünk észre és értelmezünk, következtetünk. A tudást hordozó jelek száma végtelen, egy nem szakavatott szem számára mégis nehéz összefüggéseiben látni ezt a rengeteg információt. Sok esetben azt se tudhatjuk honnan kaphatnánk választ a kérdéseinkre, mert ahhoz is hiányos a tudásunk, hogy megfogalmazzuk a megfelelő kérdéseket.

Fontosnak tartjuk azt is, hogy az embereket újra megbízható tartalmak, könyvek olvasására ösztönözzük, vagy egyáltalán olvasásra ösztönözzük.

³ Calvino, I. 1972. Láthatatlan városok, fordította Karsai Lucia, Giulio Einaudi editore, Torino

V á l t o z ó i g é n y e k

A városi terek újra visszanyerik jelentőségüket (korábban nagyon fontosak voltak, aztán a mobilitás kapcsán inkább csak közlekedési csomópontként viselkedtek), újra emberekkel telnek meg, akik meg is állnak, leülnek, beszélgetnek... újra találkozási ponttá, emberek közös terévé vált. A gyalogos forgalom újra felértékelődött, és ennek a helyszínéül már egyre ritkábban szolgál „csak” járda, gyakoribb eset sétányok, sétálóutcák kialakítása, amik szintén valamilyen szempontból terek.

Az utcákat járva sokszor merülnek fel váratlan kérdések. Dolgok, amik eddig elkerülték a figyelmünket, vagy csak egyszerűen váratlanul kíváncsivá tettek. Miért épp ilyen formájú a köburkolat a Károly körúton? Mikor is született Petőfi? Vajon játsszák még azt a darabot az Örkényben, amit apa ajánlott? Ez a kíváncsiság, főleg a rohanó életmód miatt, gyorsan feledésbe merül, ha nem kapunk egyből választ a kérdéseinkre. Az embereknek szinte bele kell ütköznie az információkba, hogy befogadják őket.

Milyen jó lenne, ha ezekre a kérdésekre már a születésükkor azonnal megkaphatnánk a választ. Ha minden városlakó tudná, hogy egy olyan jelrendszer szövi be a városa utcáit, ami bármikor hiteles információval látja el, egy váratlanul felmerülő kérdés esetén.

M o d e r n k ö n y v t á r m o d e l l

Olyan modern könyvtármodellt szeretnénk létrehozni, ami ötvözi a digitális eszközöket, a könyvtár hagyományos funkcióját és a közösségi létformát. A modern technológiák lehetővé tennék, hogy a körülöttünk lévő világ egésze egyfajta könyvtár legyen. Környezetünk egészét behálózhatná egy olyan jelrendszer, ami azonnali információszerzést tenne lehetővé. Ez a jelrendszer egy interneten elérhető, nyílt forráskódú, bárki által folyamatosan fejleszthető tartalomhoz vezet. Így egy állandóan formálódó online tartalmat kapnánk, aminek egy tartós, strapabíró adathordozó eszköz képezné a primer elemét. Bizonyos tekintetben még biztonságosabb rendszert is kapunk a papír alapú adattárolásnál, mert a tartalom, és az ahhoz tartozó cím elkülönül egymástól.

Mindez a hagyományos könyvtárakban sajnos nem képzelhető el. Könnyen lehet, hogy egy 20 évvel ezelőtt publikált anyagot már jócskán meghaladt, vagy akár teljesen meg is cáfolt a tudomány. A nyomtatott könyvek tartalma azonban nem aktualizálható ilyen könnyedén. Sokszor az adott kor hibásan rögzített állításait közvetítik a jövő felé.

Milyen formában lesznek képesek fennmaradni az eddigi alkotások, és az elkövetkezők miként fognak megjelenni? Nyomtatott irodalomra kétségkívül szükség van a jövőben. Hiszen ez a publikálásnak a legmegfelelőbb eszköze, egy kutatási folyamat végeredménye. Az adott területen összegyűjtött tudás ilyen formában tud tárgyasulni. Azonban a könyvekben leírtakat célszerű lenne már a születésükkor tartalom szerint csoportosítani, ezáltal könnyebbé téve a tartalom kezelését.

Ha egy adott szakterületen szeretnénk mélyebb tudást elsajátítani, akkor az egyetemi, tanszéki könyvtárban találunk megfelelő szakirodalmat. Ez az irodalom azonban már nem feltétlenül nyomtatott formában él. Például sok épületszerkezetani elemeket gyártó cég nem nyomtatott, hanem CD-formátumban küldi el az aktuális katalógusát a tanszékekre. Könnyebben kezelhető ezáltal az anyag, és tulajdonképpen sokkal több emberhez is jut el, mivel a nyomtatott, nehéz, és körülményesen kezelhető katalógusokkal ellentétben néhány másodperc alatt az egész ismeretanyag átruházható.

Kijelenthető, hogy a könyvtár nem is könyvek gyűjteménye, hanem egy hatalmas, valamilyen formában kezelt tudásmennyiség? Véleményünk szerint igen, és egyre inkább. Már a középkorban is a tudás összegyűjtésén volt a hangsúly. Akkor a közvetítő szerepet a személyes tudás és tapasztalat átadása mellett csakis a könyv, kódex vagy pergamentekercs tölthette be. Ma már ez nem így van. A könyv évezredes közvetítő szerepét az elmúlt évtizedek digitális adathordozói rohamtempóban vették át. Véleményünk szerint ez a folyamat nem visszafordítható.

Minden adott lenne ahhoz, hogy egyfajta tudásátrendezést hajtsunk végre. Könyveink tartalmát címszavak mentén könnyedén lehetne rendszerezni, ami a könnyebb, hatékonyabb adatkezelés irányába mutat.

Környezetünk tele van reklámokkal. A város legsűrűbb részein, minden négyzetcentiméter felületet sűrűn hirdetések, plakátok, ragacsok borítanak. Ezek a versenytársak csak a nagy számok törvényében bízva tudnak érvényesülni. Minden ezredik járókelő talán megajándékozta a jobb felső rózsaszín plakátot egy másodperccel a figyelméből.

Egy ilyen sűrű, kaotikus világban reménytelen vállalkozás lenne egy egységes grafikai világgal rendelkező információ-hordozó rendszer kiépítésével próbálkozni. Van azonban egy hatalmas kiaknázatlan info-felület a városban. A utca maga. Itt eddig legfeljebb a közműépítők találnak maguknak izgalmakat, de a városban élők nem sok figyelmet fordítottak arra, hogy mire is lépnek.

KÖNYVEK = KÖ(NY)VEK

A könyv egy már elfeledett hordozóközegét fedeztük fel újra. A QR kód a technológiai fejlődés ajándéka, egy eszköz számunkra, hogy az általunk megálmodott könyvtár működőképes, hasznos, praktikus lehessen. Ennek használatához mi egy olyan felület kidolgozásán gondolkodtunk, ami legalább annyira lehet univerzális és egyértelmű, mint egy könyv, vagy maga a kód. Ez nem más, mint a kőburkolat. Eddig csak részben felhasznált, többnyire kiaknázatlan felület.

A QR kód szép, jövőbe mutató, ugyanakkor a történelem írásformáira utaló dolog.

Ötletünk nem a könyvtárat szeretné helyettesíteni, hanem egy új módját adná a könyvtári élménynek, a böngészésnek, és a könyvolvasásnak. Olyan anyagi környezetet nyújt, amit a buszon vagy szobában olvasás nem tud. Egy kifordított megoldása a mai és régi könyvtárainknak. Nincs haláli csend, nem kell áthaladnunk egy villáskapun, nem kell leadnunk a dolgainkat a ruhatárba, és nem kell lopásgátló kapun átmennünk távozáskor.

A technológiai fejlődés magával vonzza az emberek egymástól való eltávolodását, ezért fontosnak tartjuk, hogy a könyvtárban ne csak a technológia legyen szem előtt, hanem a közösségi érdekeket is szolgálja az építészet eszközeivel. Az emberek ilyen tereken való viselkedése egy újabb, izgalmas képet mutat. Mi van, ha látom, hogy valaki leolvasott valamit? Odamegyek, és én is leolvasom? Megvárom, hogy mi a reakciója a látottak után? Lehet ez az ismerkedésnek, kapcsolatteremtésnek egy új helyszíne?

L é p j ü n k k ö z e l e b b

A témát az építész karra, és a K épület folyosóira szűkítettük. Ötletünk formálása során fontosnak tartottuk, hogy a végeredmény egy jól körvonalazható felvetés legyen. A teljes várost behálózó távolabbi közelítésből így jutottunk el az építészetig, és a K épületbe, a helyre, ahol a legotthonosabban mozgunk és, amiben a legnagyobb tudásunk van.

Az építészet irodalma, élő voltából kiindulva folyamatosan bővülő, változó adathalmazt eredményez. Nyomtatott irodalommal nehéz mindezt lekövetni. Könyvtárunk jellemzően a már megjelent könyveket sem tudja megfelelő, egyetemi, naprakész szinten beszerezni. Ezek után talán érthetővé válik, hogy amit épületszerkezetből vagy építészetelméletből tanulunk, az közel sem mondható teljesnek. Ez a tudáshiány gátat szabhat a korszerűbb, energiatudatosabb szerkezetek ismeretének, ami egyre inkább az építészeti tervezés központjába kerül.

Emellett a könnyebben böngészhető digitális gyűjtés mögött ott állna a tanszéki könyvtárak kézbe vehető gyűjteménye, és a rendszer a rendelkezésünkre álló ismeretanyag feldolgozásával párhuzamosan, folyamatosan gazdagodna.

A leszűkített, építészet-specifikus gyűjtés ötletének alapja az építészeti biennálé hívószaván, Rem Koolhaas felvetésén alapul. Az eddigi biennálék az építészetre, mint egészre, összetett rendszerre tekintettek és társadalmi, gazdasági, politikai kontextusban tárgyalták. Felvetése szerint közelítésünk irányát megváltoztathatnánk a részletekből kiindulva figyelve az egészet.

Az építészeti eszköztárat alapelemekre bontja, melyeket minden korban, szinte minden épületnél alkalmaznak. Ezen részletek elemzéséből következtet a teljességre, az alkalmazás módjaira, a helyzetbe kerülés lehetőségeire. Az elemekre, mint alap összetevőkre tekintve beláthatjuk, hogy minden szerkezet besorolható ezekbe az egyszerű kategóriákba és származtatható valamely, már az őskorban is használt épületelemből, csak megújuló formában. Az alábbi csoportosításba sorolta a szerkezeteket: padló, fal, mennyezet, tető, ajtó, ablak, homlokzat, erkély, folyosó, tűzhely, mosdó, lépcső... Ezt a tematikát követve, akár az ezen alapuló, már elkészült rendszerezést felhasználva kezdhethetnénk el építeni saját egyetemi tudásbázisunkat. Ezeken a témákon keresztül messzire eljuthatunk az építészetben, mégis kihasználunk, felhasználunk egy már jól megszerkesztett, felhalmozott tudást, ami aktuális információkon alapul.

Vannak olyan mozzanatok az ember mindennapjaiban, amiket nem tud, és nem akar kikerülni. Megnézzük a postaládánkat, az email postafiókunkat, és az internetböngészőn is a facebook jön be először. Ha a rendszerünk hordozóegységét egy karakteres elemmé tesszük, ami gyakran szembe jön velünk az épületben és mindig felhívja magára a figyelmet, akkor ez is egy ilyen mindennapi beidegződéssé válhat. A K275-ös terembe lépve, minden alkalommal az „ajtó“ témára irányító QR-ködbe botlunk, akkor lehet, hogy megnéznénk, került-e fel új, korszerű megoldás, vagy érdekes példa az ajtók gyűjteményébe. A kövekhez gazdák is tartoznak, akik ellenőrzik a beküldött információk hitelességét, illetve szerkesztik a tartalmát.

Az információközlés ezen formája lehetővé teszi, hogy úton-útfélen birtokába jussunk olyan új ismereteknek, amikkel egyébként nem találkoznánk.

Mi tehát úgy gondoljuk, hogy a nyomtatott, és digitális tartalmak párhuzamosan lesznek majd jelen a jövő könyvtáraiban. Megőrizve, és tiszteletben tartva az írott mű egyszeri, és megismételhetetlen voltát, ugyanakkor a technológia eszközeivel segítve a könyvekben leírtak tartalmának rendszerezését.

Felhasznált internetes tartalom

www.bibliaiskolak.hu

lexikon.katolikus.hu

www.zsido.com

mek.oszk.hu

Felhasznált irodalom

Pusztai Ferenc 2011, Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest

Cseri K. 2000. A tízparancsolat, Budapest, Harmat Kiadói Alapítvány

Hessel, A. 1959. A könyvtárak története Fordította: Bárán Dezsőné

Hajnóczy J. Gy. 1991. Az építészet története, Ókor II., Klasszikus kultúrák, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

Beke L. 2004. 18. kiadás, Műalkotások elemzése, Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest

Calvíno, I. 1972. Láthatatlan városok, ford. Karsai Lucia, Giulio Einaudi editore, Torino

Spurr D. A. 2012. Architecture and Modern Literature, University of Michigan Press, Michigan

Koolhaas R. 2014. Elements, Marsilio editori Koolhaas R. 2011. Mutations, Actar